

De sporen van de Franse Revolutie

Door Corné Anceaux

Het feit dat iedereen zijn stem uit kan brengen en daarbij kan kiezen uit verschillende ideologieën is in Europa nu heel gewoon. Dat is ooit anders geweest. Zo was er voor het uitbreken van de Franse Revolutie bijna geen aandacht voor ideologie. De Franse Revolutie, die in 1789 begon, vormde daarbij een doorbraak. Ondanks dat deze revolutie in eerste instantie veel slachtoffers eiste, zorgde het uiteindelijk voor fundamentele veranderingen.

De Franse Revolutie stond aan de wieg van ‘de ideologie’. De eerste ideologie die ontstond was het liberalisme. Tot de Franse Revolutie had het koningshuis het voor het zeggen gehad en kwamen de adel en de geestelijkheid op de tweede plaats. Soms werd vergaderd over de financiën van het Franse Koninkrijk, waarbij de derde stand, de bourgeoisie, ook aanwezig was. De bourgeoisie was door een toename van de handel steeds groter en invloedrijker geworden. In 1789 bleek dat de koning een slecht financieel beleid voerde en daarbij veel geld aan oorlogen uitgaf. De rekening van deze oorlogen werd uiteindelijk bij de burgers neergelegd. Dit was het moment dat de bourgeoisie in opstand kwam en zich afzette tegen de koning. Een nieuwe onafhankelijke vergadering werd uitgeroepen: de nationale Vergadering.

De koning werd afgezet en er kwam een volksoptocht waarbij Robespierre, een Frans advocaat en liberaal, aan de macht kwam. Robespierre bleek echter door te

slaan van liberaal naar radicaal en liet veel Franse burgers vervolgen. Een periode die bekend staat als de “terreur” volgde. Veertigduizend mensen werden geëxecuteerd en nog eens 300.000 Fransen werden opgepakt. Robespierre vervolgde zowel socialistische als liberale denkers en hij probeerde elke bedreiging voor zijn regime uit te

schakelen. Toen hij ook een aantal van zijn eigen trouwe aanhangers liet executeren, werd een samenzwering tegen hem opgezet. Op 27 juli 1794 werd Robespierre geëxecuteerd en daarmee was de “terreur” ten einde.

Een groepje van de bourgeoisie dat de oorspronkelijke revolutie tegen de koning had meegemaakt, leidde nu het volk. Na veel ophef en bloedvergieten was Frankrijk weer terug bij af en werd het land op bijna dezelfde wijze bestuurd als de koning daarvoor had gedaan.

Wel waren er een paar verschillen. Niemand geloofde meer dat een koning door God aangewezen was om te regeren en verschillende politieke ideologieën hadden hun intrede gedaan.

Bij het ontstaan van de Franse revolutie allereerst het liberalisme zijn intrede gedaan, het gedachtegoed

Na veel ophef en bloedvergieten was Frankrijk weer terug bij af en werd het land op bijna dezelfde wijze bestuurd als de koning daarvoor had gedaan.

van de bourgeoisie. Het liberalisme in zijn eerste vorm is te kenmerken door drie woorden: vrijheid, gelijkheid, broederschap. Met vrijheid wordt hier vrijheid van bezit en vermogen bedoeld. Het begrip gelijkheid stelt dat iedere burger voor de wet gelijk is en met broederschap wordt de saamhorigheid van de natie bedoeld.

Daarnaast had het socialisme veel aanhangers gekregen in Parijs. Binnen het socialisme waren grofweg twee vormen te onderscheiden: het radicale socialisme, dat veel weg

Napoleon

heeft van het latere communisme, en het gematigde socialisme, dat meer economische gelijkheid eiste, zij het onder de voorwaarde van een vrije markt.

Het socialisme en liberalisme waren niet de enige twee ideologieën die opkwamen als gevolg van de Franse Revolutie. Toen Napoleon in Frankrijk aan de macht kwam, veranderde er veel in korte tijd. In 1799 had Napoleon zoveel macht dat hij Frankrijk alleen kon besturen en het Franse volk achter zich had. Bij iedere verkiezing die Napoleon organiseerde werd hij met een ruime meerderheid van stemmen gekozen. Napoleon was zo populair omdat hij het verdeelde Frankrijk weer bijeen had weten te brengen. Zo stelde hij gevluichte

katholieken in staat weer terug te keren naar Frankrijk en kwam hij tegemoet aan de armen in Parijs. In deze periode ontstond een ideologie die nog veel oorlog zou veroorzaken in de toekomst, namelijk die

van het geloof in een sterke natie-staat, ook wel bekend als het nationalisme.

Zijn gedachtegoed wilde hij echter niet beperken tot Frankrijk en hij probeerde grote gebieden in Europa te veroveren. In 1814 werd hij uiteindelijk verslagen door het samenwerken van Rusland, Pruisen,

Oostenrijk en Engeland. De monarchen zegevierden en als gevolg daarvan werd het conservatisme een belangrijke ideologie. De Oostenrijkse minister van Buitenlandse Zaken Metternich introduceerde

De monarchen zegevierden en als gevolg daarvan werd het conservatisme een belangrijke ideologie.

het conservatisme. Zijn uitgangspunt was dat het liberalisme verantwoordelijk was voor alle oorlogen van de afgelopen generaties. Hij nam de middenklasse van de Franse samenleving kwalijk de lagere klassen te hebben opgestookt. In zijn visie was de koning of koningin nog altijd heilig en door God aangewezen om te regeren.

Op zijn initiatief werd in 1815 een heilige alliantie gesloten tussen de monarchieën Oostenrijk, Pruisen en Rusland.

Hoewel Napoleon was verslagen, was men in Europa toch zeer onder de indruk van zijn militaire successen en machtsvertoon. Tijdens het regeren van Napoleon was

het gebied van landbouw voor het eerst genoeg voedsel voor iedereen; hongersnoden waren verleden tijd. Het liberalisme zorgde ervoor dat iedereen voor de wet gelijk werd en de standenmaatschappij werd afgeschaft. Daarnaast zorgde het socialisme ervoor dat er meer aandacht kwam voor een verdeling van de welvaart.

dien is de welvaart in Europa toegenomen.

De tijd Vanaf de Franse Revolutie tot aan de beëindiging van de Koude Oorlog heeft ons bijna alle voor- en nadelen van de verschillende ideologieën laten zien. Iedereen in Europa kan naar de stembus met deze wijsheden op zak. De afstand waartussen mensen van mening verschillen is kleiner en hanteerbaarder geworden. Het ontstaan van politieke ideologieën heeft Europeanen verlicht en het enige gevaar is nu nog dat we niet leren van de geschiedenis. ■

Nooit eerder was een totale natie zo goed georganiseerd ten strijde getrokken.

gebleken dat een land veel sterker staat als de bevolking van het land achter zijn leider staat. In de tijd voorafgaand aan het regeren van Napoleon werd er gevochten door beroepsmilitairen en ingehuurde soldaten. Nooit eerder was een totale natie zo goed georganiseerd ten strijde getrokken. Vooral Pruisen leek hierdoor gefascineerd te zijn en angst te hebben voor een eventuele nieuwe Franse uitbraak. In de tijd die volgde zal niet het conservatisme maar het nationalisme de overhand krijgen als inspiratiebron voor de toekomst. Uiteindelijk is uit het nationalisme en variaties hiervan (namelijk het nationaal-socialisme en het fascisme) de Eerste en Tweede Wereldoorlog voortgevloeid.

Naast al dit geweld, is er ook grote vooruitgang geboekt als gevolg van het ontstaan van politieke ideologieën. Het nationalisme heeft er onder andere voor gezorgd dat de Industriële Revolutie veel sneller heeft kunnen plaatsvinden. Doordat de regeringen van verschillende landen gebaat waren bij een grotere oorlogsindustrie en een gezonde en tevreden bevolking, werd er meer tijd en energie in industriële vernieuwing gestoken. Europa had door industriële vernieuwingen op

Uit het voorgaande kan geconcludeerd worden dat het ontstaan van politieke ideologieën voor veel geweld en ellende heeft gezorgd. Aan de andere kant heeft het ook geleid tot een grote vooruitgang van de industrie en meer juridische en economische gelijkheid. Boven-

Bron:

Buckler, J. Crowston, C.H. Hill, B.D. McKay, J.P. Wiesner-Hanks, M.E. (2008) *A History of Western Society*. New York: Houghton Mifflin Company

Robespierre